

Täysistunto

Keskiviikko 24.6.2015 klo 14.00—19.22

3. Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2014

Kertomus K 5/2015 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu

16.35 **Valtioneuvoston oikeuskansleri Jaakko Jonkka** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvoiset kansanedustajat! Kiitän tilaisuudesta saada esitellä oikeuskanslerin toimintakertomusta vuodelta 2014.

Kuten kertomuksesta havaitaan, oikeuskanslerin tehtäväkenttä (Hälinää — Puhemies koputtaa) ja toimivalta on laaja.

Toinen varapuhemies Paula Risikko: Pieni hetki. — Siirryttekö ulkopuolelle neuvotteluihin ja välttää liikumista, keskitytään upeaan esittelyyn ja sitten reipas keskustelu. Kiitos. — Olkaa hyvä.

Oikeuskanslerilla on kolme oikeusvaltiollisesti ja ihmisten oikeuksien toteutumisen kannalta keskeistä tehtävää. Näistä kaikista on toimintakertomuksessa omat jaksonsa.

Ensinnäkin oikeuskansleri valvoo sekä ennakkollisesti että jälkikäteen tasavallan presidentin ja valtioneuvoston virkatoimien lainmukaisuutta. Perustuslain mukaan oikeuskansleri myös antaa pyynnöstä oikeudellisia tietoja ja lausuntoja tasavallan presidentille, valtioneuvostolle ja ministeriöille.

Toiseksi oikeuskanslerille kuuluu kaiken viranomaistoiminnan ja julkisten tehtävien hoidon lainmukaisuuden valvonta lukuun ottamatta kansanedustajien toimintaa.

Kolmanneksi oikeuskanslerin tehtäviin kuuluu valvoa, että asianajajat, julkiset oikeusavustajat ja niin sanotut lupalakimiehet noudattavat tehtävissään hyvää asianajotapaa.

Nämä oikeuskanslerin eri tehtävät tukevat toisiaan. Näin Oikeuskanslerinvirastoon kertyy informaatiota oikeustilasta yhteiskunnan eri tasoilta. Juuri tämä tehtävien monipuolisuus on 200-vuotiaan oikeuskansleri-instituution erityinen vahvuus. Se antaa valvontaan sellaista synergiaetua, mikä tekee oikeuskanslerin laillisuusvalvonnasta ainutlaatuisen.

Viranomaisvalvonta ja asianajotoiminnan valvonta tuovat mukanaan konkreettista tietoa siitä, miten virkakoneisto käytännössä toimii ja minkälaisia oikeudellisia ongelmia ihmiset viranomaisissa asioidessaan kohtaavat. Näin saadaan tietoa myös mahdollisista oikeuksiin pääsemistä rajoittavista rakenteellisista esteistä. Tällä tavalla kertynyt ruohonjuu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2015 vp

ritason tuntuma ja asiantuntemus ovat tärkeitä valtioneuvoston valvonnassa sekä perustuslain tarkoittamia oikeudellisia lausuntoja annettaessa.

Valtioneuvoston valvontaan liittyvät tehtävät puolestaan tuovat tehokkuutta viranomaisvalvontaan, sillä ne antavat laajempaa järjestelmätason näkökulmaa ja syventävät ammatillista osaamista sekä auttavat kohdistamaan ja mitoittamaan laillisuusvalvonnalliset toimenpiteet vaikuttavasti. Molempien ylimpien laillisuusvalvojien eli oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin keskeisissä viroissa saamani kokemuksen perusteella voinkin todeta, että oikeuskanslerin tehtäväkenttä on nykyisellään valvonnallisesti onnistunut ja voimavarojen käytön kannalta optimaalinen.

Oikeuskanslerinvirastossa on 37 vakinaista virkamiestä, joista runsaat parikymmentä on juristeja. Tällä kokoonpanolla ratkaisimme viime vuonna 2 500 kantelua sekä tarkastimme lähes saman verran valtioneuvoston yleisistuntoon ja tasavallan presidentin esittelyyn meneviä esittelyasioita. Lisäksi tarkastettavanamme oli yli 3 000 käräjäoikeuksien rangaistustuomiota ja noin 700 asianajotoimintaan liittyvää asiaa.

Arvoisat kansanedustajat, en käy tässä läpi kertomukseen sisältyviä eri asiaryhmiä. Otan esille kertomusvuodelta vain yhden muiden muassa meitäkin työllistäneen asian. Näin vallottuu myös se, miten Oikeuskanslerinviraston ja ministeriön välinen yhteistyö toimii vaativissa lainvalmisteluhankkeissa.

Tarkoitin sote-uudistusta. Kävimme sosiaali- ja terveysministeriön virkamiesten kanssa useita kertoja perusteellisia keskusteluja siihen liittyvistä oikeudellisista ja erityisesti perustuslaillisista kysymyksistä, jotta valtioneuvoston yleisistuntoon olisi ollut vietävissä oikeudellisesti moitteeton esitys. Noissa keskusteluissa tuli selväksi, että poliittisella taholla eteenpäin vietäväksi valittuun malliin liittyi ratkaisemattomia perustuslaillisia ongelmia. Koska osoittautui, ettei mallia ollut mahdollista vaihtaa sellaiseksi, jossa ei tällaisia ongelmia olisi ollut, painotimme virkamiehille, että päätöksenteon avoimuuden vuoksi on esityksen perusteluissa tärkeää ainakin tuoda perustuslakidubioid selkeästi esiin.

Oikeuskanslerin roolista tässä, kuten hallituksen lakiesitysten kohdalla yleensäkin, on syytä korostaa, että oikeuskanslerin tehtävänä ei ole osallistua varsinaiseen lainvalmisteluun, vaan arvioida oikeudellisilla perusteilla, voidaanko esitys ottaa valtioneuvoston yleisistunnossa päätettäväksi. Oikeuskansleri voi esittää perustellun näkemyksensä esityksen perustuslainmukaisuudesta, mutta hänellä ei ole lain mukaan mahdollisuutta pysäyttää valmistelua eikä vaatia esitystä poistettavaksi.

Sote-uudistuksen yhteydessä tuli esiin aikaisemminkin havaitsemani seikka, että poliittisen ohjauksen ja virkamiesvalmistelun yhteensovittaminen kaipaisi tarkastelua. Lainvalmistelun laatua julkisuudessa arvosteltaessa keskitytään monesti yksipuolisesti arvioimaan vain valmistelijoiden osaamista, kun todellisia syitä pitäisi kartoittaa myös muualta ja laajemmin. Olen kertomuksen puheenvuorossani kosketellut tätä problematiikkaa muun muassa kansliapäälliköille tekemäni kyselyn valossa. Sen tulokset antavat ajattelemisen aihetta. Suorittamani kysely antaa viitteitä siitä, että aina lainvalmistelulle ei anneta sen vaatimaa aikaa. Seuraava, erään kansliapäällikön toteamus kuvastaa sitä, millainen tilanne pahimmillaan on voinut olla: "On ollut lukuisia esimerkkejä hankkeista, joissa hyvän lainvalmistelun periaatteet on sivuutettu poliittisen ohjauksen saneleman aikataulun tai muutoin poliittisten intressien vuoksi."

Lainvalmistelun puutteet aiheuttavat luonnollisesti eduskunnan valiokunnille lisätyötä, mutta mikä pahinta, ne heijastuvat lain soveltamistilanteisiin käytännössä. Olen kertomuspuheenvuoroni lopussa pohtinut keinoja poliittisen ohjauksen ja virkamiesvalmistelun yh-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2015 vp

teensovittamisen parantamiseksi. Konkreettisten korjaustarpeiden arviointi ja johtopäätösten tekeminen on sitten ministeriöiden käsissä. Joka tapauksessa kysymys on demokraattisen oikeusvaltion kannalta tärkeästä asiasta.

16.42 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Kiitos informatiivisesta kertomuksesta oikeuskansleri Jaakko Jonkalle ja kansliapäällikkö Kimmo Hakoselle. Kertomuksesta voisi nostaa esille useitakin näkökohtia, mutta tuon tässä esille vain neljä — kenties irrallistakin — asiaa, jotka liittyvät oleellisesti kansalaisten perus- ja ihmisoikeuksien toteuttamiseen.

Ensinnäkin oikeuskansleri nosti jälleen kerran esille kansalaisten perusoikeusongelmana vireillä olevien asioiden kohtuuttoman pitkät käsittelyajat. Tästä on puhuttu vuosia, mutta ongelmat eivät näytä vähentyneen. Huolestuttavaa on myös se, että viranomaistoinnin uudelleenorganisointi näyttää kanteluiden mukaan tarkoittavan usein sitä, että viranomaisen käsittelyajat pitenevät. Viranomaiset jopa käyttävät perusteluina pitkiin käsittelyaikoihin sitä, että organisaatiossa on ollut tämänkaltaisia muutoksia. Oikeuskanslerin mukaan nämä eivät ole päteviä perusteluja.

Erityisen hankalaksi asia tulee, jos ihminen joutuu odottamaan kohtuuttoman kauan päätöksiä omaan perustoimeentuloonsa liittyvissä asioissa. Oikeuskanslerin kertomuksessa mainitaan muun muassa henkilö, jonka työkyvyttömyyttä koskevan valitusasian käsittelyaika oli yli 2 vuotta 8 kuukautta. Tämä ei enää millään mittapuulla ole päätöstä odottavan henkilön näkökulmasta kohtuullista.

Toinen huolestuttava asia on lasten oikeuksien toteutumattomuus. Erityisen huolestuttavaa on, jos ja kun lapset joutuvat odottamaan jopa psykiatriseen hoitoon pääsemistä. Tällaisissa tilanteissa lapsilla ei ole aikaa odottaa vaan hoito on järjestettävä nopeasti. Erityisen huolestuttava on tieto siitä, että eräässä sairaanhoitopiirissä 36 prosenttia hoitoa odottavista lapsista odotti sitä yli laissa säädetyn enimmäisajan.

Kolmantena huomionarvoisena asiana haluan nostaa esille apulaisoikeuskansleri Risto Hiekkataipaleen puheenvuorossaan esittämän huolen sähköisen asioinnin vaikutuksista palveluihin. Sähköisen asioinnin lisääminen ei saa tarkoittaa sitä, että terveydenhuollon, sosiaalihuollon, työvoimahallinnon, lastensuojelun ja niin edelleen peruspalveluja hakevat ihmiset eivät halutessaan tai tarvitessaan pääse kasvokkain asiaa hoitavan virkailijan kanssa. Risto Hiekkataipale kuvaa asiaa erittäin hyvin. Suora lainaus häneltä: "Toimeentulominimin alapuolella elävän perheellisen yksinhuoltajan huoli ja tuska ei nettikameran kautta virkailijalle välity." Samoin voidaan kysyä, kuka auttaa vanhusta, joka ei ole oppinut käyttämään sähköisiä palveluita, jos palvelut siirtyvät kokonaan verkkoon. Palvelutoiminnan tehostaminen ei saa tarkoittaa sitä, että asiakkaan oikeutta tulla kohdatuksi ja autetuksi kasvokkain estetään tai sitä kohtuuttomasti vaikeutetaan.

Arvoisa puhemies! Neljäntenä ja viimeisenä asiana oikeuskanslerin kertomuksesta nostan esille hänen havaintonsa siitä, että perus- ja ihmisoikeuskoulutukselle on edelleen tarvetta. Monella perus- ja ihmisoikeuksia käytännössä virkatoimiensa kautta toteuttavalla viranhaltijalla ei ole oikeudellista koulutusta, ja tämän johdosta voi syntyä epäselvyyksiä ja puutteellista toimintaa. Koulutusta lisäämällä sekä perus- että täydennyskoulutuksena voitaisiin paremmin varmentaa asioiden oikealla tavalla hoitaminen.

16.46 Leena Meri ps: Arvoisa rouva puhemies! Otan tässä tuon saman asian esille. Täällä on paljon hyviä asioita, mutta nuo käsittelyajat herättivät minussa ajatuksia. On tosiaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2015 vp

meidän perusoikeutemme saada asiat käsiteltyä viivytyksettä. Mutta meidän pitäisi myös miettiä, mistä se johtuu, eikä vain ajatella sitä, että tämä on huono asia — niin kuin se onkin.

Täällä puhutaan siitä, että organisaatiomuutokset ja tämäntyyppiset asiat eivät saa vaikuttaa käsittelyyn. Mutta itse olen ollut maistraatissa ja tuomioistuimessa lakimiehenä, ja mitäpä teet, kun ei ole enempää henkilökuntaa ja kaikki, jopa laatikoiden siirtäminen, jätetään virkamiesten tehtäväksi? Se on tosiasia. Elikkä silloin esimiesten, virastojen ja jopa eduskunnan täytyy varmistaa se, että nämä asiat tehdään hallitusti.

On erittäin tärkeää tosiaan, että asiat käsitellään viivytyksettä, mutta tulee aina myös muistaa ne inhimilliset asiat siellä taustalla. Ymmärrän, että oikeuskanslerin pohdintoihin ei ehkä liity sitten ratkaisujen etsiminen, se on enemmän meidän ja kunnan viranomaisten tehtävä, meidän täytyy antaa ne työkalut. Olen ehkä hieman väsynyt siihen jatkuvaan viranomaisten haukkumiseen, kun me olemme jättäneet heidät sinne yksin.

Siksi on erittäin tärkeää, että meillä on tämä normipurku, koska silloin viranomaiset myös pääsevät keskittymään niihin oleellisiin asioihin. Ja ainakin minulla itselläni on ministereille paljon ideoita, mistä me saamme aivan turhaa työtä vähennettyä. Keskitytään oleelliseen, jätetään ne lillukanvarret vähemmälle — siellä on hyvinkin paljon sellaista. Ja jospa sitten oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehenkin käsittelyajat lyhenisivät, kun ei tulisi sitten näistä käsittelyajoista ainakaan kanteluita.

16.48 Kari Kulmala ps: Arvoisa rouva puhemies! Oikeuskanslerin mukaan poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen siirtämisen syyttäjätutkinnanjohtajan harkittavaksi tulee tapahtua jo alemmilla kriteereillä kuin mitä esitutkinnan aloittaminen edellyttää. Tämän olen myös edellisessä työssäni hyvin huomannut. Poliisiyllyjohtaja Paateron aikakaudella on poliisirikostutkinnan esitutkintakynnys viety niin alas, että Valtakunnansyyttäjänvirasto tukehtuu muun muassa poliisirikosasioihin ja pahimmillaan syyteharkinta kestää yli vuoden. Tällöin poliisimiehet perheineen roikkuvat löysässä hirressä tarpeettoman pitkiä aikoja. Poliisimiesten oikeusturva on tippunut todella alhaiselle tasolle johtuen juuri alemmasta esitutkintakynnyksestä ja valtakunnansyyttäjän puutteellisista resursseista.

Nykyinen laillisuusvalvonta vähentää poliisityön luonteeseen ja työhön oleellisesti kuuluvaa tervettä uteliaisuutta, tiedon aktiivista etsintää ja tilannekuvan ylläpitämistä. Yksittäiselle poliisille jää helposti se kuva, että miksi minä olisin aktiivinen ja etsisin oma-aloitteisesti tietoa, kun organisaatio ja yhteiskunta eivät sitä halua ja mahdollisesti jopa rankaisevat siitä. En tarkoita tässä Mika Myllylän tai Matti Nykäsen tapauksia, vaan poliisityötä yleisesti. Valitettavasti liian tiukka laillisuusvalvonta kääntyy helposti valvojaansa vastaan, ja tämä ei liene valvonnan tarkoitus.

Oikeuskanslerin mielestä poliisin sisäisen turvallisuusvalvonnan on perusteltua siirtää asia syyttäjätutkinnanjohtajan harkittavaksi aina, kun epäillyn menettely on siten yksilöitävissä, että se saattaa täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Tässä kohtaa on varmaan hyvä kysyä, kuuluvatko tähän myös poliisin liikennerikkomukset tai liikenneturvallisuuden vaarantamiset. Tiedän poliisilaitoksia, joissa poliisimiehet saavat esimiehiltään automaattisesti rangaistusvaatimuksen ajettuaan esimerkiksi poliisiauton jäisellä tiellä lumipenikkaan — teko on mahdollisesti liikenneturvallisuuden vaarantamista. Tavallinen tienkäyttäjä voi olosuhteiden niin salliessa saada teostaan poliisilta suullisen tai kirjallisen huomautuksen, mutta poliisille kirjoitetaan ikään kuin varmuuden vuoksi sakko periaatteella "jos vaikka joku tekee asiasta kyselyn tai jopa kantelun". Tällainen toiminta uhkaa mielestäni tasapuo-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2015 vp

lisuutta ja yhdenvertaisuutta lain edessä, tai ainakin sen tunnetta, ja on omiaan heikentämään oikeuslaitoksen uskottavuutta. Kyse on myös poliisimiehen oikeusturvasta.

Kertomuksen mukaan valtaosa poliisiin kohdistuneista kanteluista koskee esitutkintaa ja erilaisten pakkokeinojen käyttöä. Yleensä kantelija pitää esitutkintaa puutteellisenä tai päätöstä olla toimittamatta esitutkintaa virheellisenä. Usein arvostellaan myös tutkinnan liian pitkää kestoja. Oikeuskanslerin mielestä kanteluiden kohteena olevan poliisimiehen itsekriminointisuojaan toteutumisen kannalta parasta ja ongelmattominta olisi, mikäli vastaus asian mahdollisesta rikosoikeudellisesta luonteesta saataisiin jo mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tästä asiasta olen oikeuskanslerin kanssa täysin samaa mieltä.

Arvoisa puhemies! Poliisin oikeusyksiköiden resurssitilanne on osassa poliisilaitoksia huonolla mallilla, sillä useissa laitoksissa oikeusyksikön perustehtävä eli käytännön laillisuusvalvonta on puutteellinen, koska yksikön vähäiset resurssit kuluvat kanteluiden käsittelyyn ja itse organisaatioon kohdistuvaa laillisuusvalvontaa ei ole aikaa tehdä lainkaan. Itä-Suomen poliisilaitoksen oikeusyksikkö on esimerkki hyvästä resursoinnista, koska yksikössä on kolme henkilöä, joten siellä pystytään tekemään kanteluiden ohella myös kattavaa laillisuusvalvontaa. Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen oikeusyksikössä työskentelee tällä hetkellä vain yksi rikosylitarkastaja, joten siellä virkamiehen työpanos ei riitä edes kanteluiden käsittelyyn hyvän hallinnon mukaisessa aikataulussa. Tähän toivoisin pikaisesti muutosta.

16.53 Antti Kurvinen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Valtioneuvoston oikeuskanslerilla on suomalaisessa yhteiskunnassa hyvin monia erilaisia tehtäviä. Toisaalta hän toimii ylimpänä laillisuusvalvojana, ottaa vastaan kansalaisten kanteluita, kun he ovat kokeneet, että viranomaiset ovat toimineet, virkamiehet ovat toimineet heitä kohtaan väärin. Toisaalta kuitenkin vähintään yhtä tärkeä tehtävä valtioneuvoston oikeuskanslerilla on siinä, että hän toimii myös valtioneuvoston, maan hallituksen, ikään kuin oikeudellisena, juridisena, neuvonantajana ja pyrkii jo etukäteen pitämään huolen siitä, aivan niin kuin meidän perustuslakimme edellyttää, että kaikessa hallituksen päätöksenteossa, kaikessa lainvalmistelussa noudatetaan tarkoin lakia.

Odotan erittäin suurella mielenkiinnolla valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomuksen käsittelyä meidän perustuslakivaliokunnassamme ja ajattelin tässä muutaman lastun ja ajatuksen heittää eduskunnalle ja myös meidän valiokunnallemme tästä kertomuksesta — muutamia näkökulmia lähetekeskusteluun.

Ensimmäisenä pidin erittäin vakavana huolena tuossa kertomuksessa, sen johdannossa, ilmenevää huolta siitä, näin kun tiukkoja taloussäätöjä ja joudutaan tekemään säästöjä ja sopeutuksia kaikilla valtionhallinnon aloilla, että oikeushallinnossa niin pienten rikos- ja riita-asioitten käsittelyssä kuin sitten hallintomenettelyssä ja hallinto-oikeuksissa-kin juttujen käsittelyajat pitenevät ja uhkakuvana on jopa se — ja itse asiassa uhkakuva on jo kyllä toteutunutkin, kun tuolla arkikentällä katsellaan ja eletään — että pieniä rikoksia, jopa pieniä väkivaltarikoksia ei enää tutkita samalla tavalla. Omaisuusrikokset ovat pitkään jo olleet sellaisia, että polkupyörävarkauksiin ei ole poliisin energiaa käytetty. Pidän, aivan niin kuin valtioneuvoston oikeuskanslerikin, samalla tavalla erittäin negatiivisena kehityksenä suomalaiselle yhteiskunnalle, jos syntyy tilanne, että pienempiä asioita ei virallisessa menettelyssä saada hoidettua, pienempiä rikoksia ei selvitetä virallisessa menettelyssä. Se rapauttaa pikkuhiljaa uskoa siihen, onko Suomi oikeusvaltio. Se rapauttaa uskoa poliisiin, se rapauttaa uskoa tuomioistuimiin, syyttäjiin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2015 vp

Myös erittäin tärkeää on se, että erilaiset oikeudelliset kysymykset saadaan käsiteltyä kohtuullisessa ajassa ihan juttutyypistä riippumatta. Brittiläisessä ja jenkkiläisessä maailmassa on olemassa sellainen englanninkielinen sanonta kuin "Justice delayed is justice denied". Eli liian pitkälle mennyt asioitten käsittely tarkoittaa samaa kuin asiaa ei olisi käsitelty. Kansalaisille on yllättävän tärkeää se, että heidän pienikin juttunsa, jopa pieni riita, pyykinpesukoneen ostoriita, saadaan käsiteltyä vaikkapa kuluttajariitalautakunnassa ja ihminen saa ratkaisun omaan asiaansa. Ja vaikka se olisi kielteinenkin se ratkaisu, niin ihminen kokee, että häntä on kuultu ja hänen asiansa on otettu vakavasti. Pelkään pahoin, että mikäli me emme saa poliisin resursseja pidettyä hyvinä koko Suomessa kaikissa juttutyypeissä, me ajaudumme pikkuhiljaa oman käden oikeuteen, me ajaudumme pikkuhiljaa laittomuuden tilaan.

Arvoisa puhemies! Suomessa eletään uudistusten ja reformien aikaa. Siitä olemme kuulleet tänäänkin pari tuntia, kun käytiin tätä byrokratian purkamiskeskustelua, ja hallitusohjelmassa on paljon isoja kärkihankkeita, joita halutaan viedä eteenpäin. Myös viime vaalikaudella oli liikkeellä erilaisia kehittämishankkeita julkisessa hallinnossa, ja tietysti niihin hankkeisiin me kaikki kansanedustajat suhtaudumme vähän eri tavalla riippuen siitä, mistä puoluekannasta ja mistä päin salia olemme ja olemmeko oppositiossa vai hallituksessa. Mutta sellainen havainto, minkä tuolta voi tehdä, on se, että kyllä kun näitä isoja uudistuksia viedään eteenpäin, niin kuin vietiin kuntauudistusta viime vaalikaudella, kun vietiin sote-uudistusta, kun tullaan toteuttamaan nyt sote-uudistus tällä vaalikaudella, niin on äärettömän tärkeää, että jo siinä lainvalmistelun alkuvaiheessa otetaan vakavasti ne perustuslailliset kysymykset. Ja toivonkin sitä ihan meidän uuden hallituksen, Juha Sipilän ministereitten puolesta, että myös oikeuskansleri terästää sitä omaa tekemistään siinä valtioneuvoston oikeudellisena neuvonantajana, ettei ajauduta siihen tilanteeseen, että aivan kalkkiviivoilla perustuslakivaliokunta joutuu toteamaan, että tämä uudistus, tämä reformi, ei olekaan toteutettavissa nykyisen perustuslain voimassa ollessa. — Toki kyllä kun lukee tuota kertomusta, niin huomaa senkin, että pakko meidän on sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuskina toteuttaa. Siellä tulee niin monessa kohtaa esille se, että ihmiset eivät saa perustoitmeentuloaan, ihmiset eivät saa hoitoa joka puolella Suomessa tasa-arvoisesti sen takia, että kunnilta alkavat rahat loppua. Ja tässä on meillä poliitikoilla tekemistä, se ei ole oikeuskanslerin tekemistä.

Arvoisa puhemies! Haluan ottaa kantaa myös oikeudenkäyntiavustajien ja asianajajien valvontaan. Sinne on nyt tullut pitkään litaniaan asianajajien, julkisten oikeudenkäyntiavustajien lisäksi myös tällainen uusi henkilöryhmä nimeltä luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat, lupalakimiehiksikin heitä kutsutaan.

Arvoisa puhemies! Allekirjoittanut on itse asiassa tällä hetkelläkin vielä siellä lupalaki-miesten luettelossa, ja olen sitä työtä tehnyt tällaisena uudenlaisena henkilönä, joka on yleisen valvonnan piirissä, niin Asianajajaliiton yhteydessä toimivan valvontalautakunnan valvonnan piirissä kuin oikeuskanslerin valvonnan piirissä. Pidän hyvänä ja on tärkeää, että kaikki ihmiset, jotka hoitavat tavallisten kansalaisten oikeusasioita, ovat ne rikosasioita, perhe-, perintöasioita, ovat valvonnan piirissä. Minusta se on oikeusturvakysymys ja oikeusvaltiokysymys.

Kuitenkin tällä hetkellä tässä lupalakimiesjärjestelmässä, mikä meillä on Suomessa luotu, on menty ojasta allikkoon. Tässä on yksi byrokratian purkamismahdollisuus. Tilanne on tällä hetkellä se, että kun on rajattu mahdollisuuksia niistä henkilöistä, jotka saavat esiintyä oikeudessa ja jotka saavat avustaa ihmisiä heidän oikeudellisissa ongelmissaan,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2015 vp

niin tämä on pahentanut sitä pulaa, sitä ammattitaitoisten oikeusavustajien pulaa, mistä Asianajajaliittokin on huomauttanut, että meillä on paikka paikoin maassa sellaisia alueita, missä kansalaiset eivät enää tahdo saada juristia itselleen, jos he tarvitsevat apua, kun heidän asiansa on oikeudessa. Itse pidän, arvoisa puhemies, tärkeänä sitä, että sen lisäksi, että meillä on poliisipalvelut koko maassa, kyllä meillä pitää olla asiantuntevien oikeudellisten avustajienkin verkosto koko maassa. Kukaan ei Suomessa saa olla tuomittu ennen kuin sitten on lainvoimainen tuomio tullut. Kyllä pitää olla mahdollisuus oikeusapuun myös tasa-arvoisesti.

Sellainen asia, mitä on sivuttu jonkin verran tuolla oikeuskanslerin kertomuksessa, on tämä niin sanottu suvivirsitapaus. Asiahan on hyvin ongelmallinen, ja me kaikki tunnustamme ja myönnämme sen, että Suomessa on uskonnonvapaus ja laaja uskonnonvapaus pitää tietysti olla, mutta kyllä jaan sen huolen, jonka vaikka edustaja Ben Zyskowicz on monta kertaa tässä salissa tuonut esille. Vaikka perus- ja ihmisoikeudet ovat äärettömän tärkeitä ja niistä ei saa tinkiä, niin ei perus- ja ihmisoikeuksista saa tehdä niin teoreettisia ja käytännön elämälle ja suomalaiselle kulttuurille vieraita, ettei meidän hyviä, kauniita, hienoja tapojamme voisi toteuttaa meidän kouluissamme tai muissa julkisissa yksiköissä. Minä rohkaisenkin niin ylimpiä laillisuusvalvoja kuin sitten meitä lainsäätäjiä ja virkamiehiäkin miettimään, miten me voimme turvata vaikka kauniin suomalaisen perinteen laulaa suvivirsi kaikissa kouluissa sillä tavalla, ettei kenenkään, ei luterilaisen tai uskonnottoman, oikeuksia loukata. Olen aivan varma, että siihen on olemassa käytännönläheisiä tapoja, ja me emme turhaan vedä lokaan meidän perusoikeusjärjestelmäämme sen takia, että perustuslaille annetaan käytännön elämälle vieraita tulkintoja.

Toinen kerta, kun tällaisia käytännön elämälle vieraita tulkintoja on esitetty, on tapahtunut tänä keväänä, kun apulaisoikeusasiamies, toinen iso laillisuusvalvoja, mikä meillä Suomessa on, antoi ratkaisun, että huippu-urheilijoille, jotka edustavat meitä kansainvälisesti, ei enää voisi varusmiespalveluksessa räätälöidä omia ratkaisuja. Minä ymmärrän ne yhdenvertaisuusongelmat, mitä siinä asiassa on, mutta jälleen kerran kannustan julkista valtaa siihen, että tähänkin löydetään järkevä ratkaisu, löydetään ratkaisu, jolla huippu-urheilijat voivat käydä armeijan, NHL-pelaajat voivat mennä inttiin ja näyttää, että he arvostavat Suomea ja isänmaan puolustamista, mutta se tehdään sillä tavalla, että perustuslain 6 §:ssä turvattu yhdenvertaisuus ei liikaa vaarannu.

Rouva puhemies! Professori Kaarlo Tuori, jota käyttää perustuslakivaliokuntakin aika paljon asiantuntijana, on puhunut oikeuden ratiosta ja voluntaksesta. Nämä hienot latinalaiset sanat tarkoittavat sitä, että kun me säädämme lakeja, säädämme vaikka kunnille koetilulain niin, että voidaan uusia toimintatapoja lanseerata, niin se on sitä oikeuden voluntasta. Mutta oikeuden ratiota on se, että rajoitetaan myös sitä meidän vallankäyttöämme, että eduskunta ja kuntienkaan päättäjät eivät voi tehdä ihan, mitä haluavat. Ja minun mielestäni on edelleenkin tärkeää, että me pidämme meidän järjestelmässämme nämä molemmat puolet esillä. On tosi arvokasta, että meillä on oikeuskansleri ja oikeusasiamies, joille voi kannella, ja pidän tärkeänä sitä, että nämä laajat oikeusturvamahdollisuudet ylläpidetään myös vaikeina taloudellisina aikoina. Vaikka keskustelua käydään, niin kyllä länsimaisen oikeusvaltion ja pohjoismaisen oikeusvaltion perinteet ja periaatteet pitää pitää voimissaan.

Toinen varapuhemies Paula Risikko: Otetaan vastauspuheenvuoro.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2015 vp

17.04 **Ben Zyskowicz kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin edustaja Kurvisen puheenvuoron johdosta vain todennut, että nämä länsimaiset ja pohjoismaiset oikeusperiaatteet eivät ole Suomessa vaarassa.

Mutta toisaalta on sanottava, että kylläpä oli virkistävää kuulla edustaja Kurvisen puheenvuoro. Olen kokenut olleeni täällä eduskunnassa huutavan ääni korvessa, kun olen pyrkinyt sanomaan, että eduskunnan pitää kiinni omasta lainsäädäntövallastaan eivätkä kaikki asiat Suomessa voi olla perusoikeus- ja ihmisoikeuskysymyksiä, joista käytännössä sitten päättää kaksi kolme oikeustieteen professoria. Esimerkiksi ihan viime päivinä me olemme voineet lukea, että hallitusohjelma on lähes joka kohdassa perustuslain vastainen: ei saa kokeilla perustuloa, ei saa kokeilla mitään muutakaan, ei saa rajoittaa valitusoikeutta, puhumattakaan, että saisi tehdä perusteltuja ja välttämättömiä säästöjä meidän sosiaaliturvajärjestelmässämme. Kylläpä on hienoa, että edustaja Kurvinen kiinnitti ihan oikein huomiota näihin asioihin ja terveen järjen käytön välttämättömyyteen.

Toinen varapuhemies Paula Risikko: Ja sitten puhujalistaan.

17.05 **Timo Heinonen kok:** Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käyty hyvää keskustelua viime vuoden valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomuksesta, ja itse muutaman asian kirjasin ylös.

Pidin myönteisenä sitä, että viime vuosina on löytynyt järkevä ratkaisu suomalaisen perinteen kunnioittamiseen. Itse lasken suvivirren ja joulukuvaelman peruskoulussa tällaiseen suomalaiseen perinteeseen, mitä pitää voida jatkaa. Vaikka Suomi kansainvälistyy ja tulee erilaisia uskontoja, myös uskonottomia kouluihin, niin suomalaiseen perinteeseen suvivirsi kuuluu, kuten myös jouluevankeliumi ja niin poispäin. Joskus itse pohdin, että minä en esimerkiksi usko Thor-jumalaan, mutta en ole kuitenkaan oikeuskanslerille kannellut siitä, että torstaisin joudun tulemaan töihin ja käyttämään tuota torstai-nimeä Thor-jumalan mukaisesti. Se on vanha perinne, joka kertoo siitä ajasta, kun Suomessa tällaiseenkin jumalaan uskottiin, ja sitäkin perinnettä minun mielestäni voidaan ihan hyvin vaalia tuon torstai-nimen kautta. Tai en ole kuullut, että yksikään uskonnoton taikka ateisti olisi kannellut siitä, että hän ei saa mennä töihin kirkollisina juhlapyhinä vaan joutuu viettämään niitä vapaapäivinä, kun me vietämme niitä, esimerkiksi juhannuksena, pääsiäisenä ja jouluna. Kyllä nuo vapaapäivät näyttävät kelpaavan kuitenkin, ja nekin ovat minun mielestäni tärkeä osa suomalaista perinnettä, ja toivon, että nekin säilyvät, vaikka erilaisia uskontoja ja uskonottomuuttakin suomalaiseen yhteiskuntaan lisää tulee.

Oikeuskanslerille on kanneltu matkapuhelimien käytön rajoittamisesta koulupäivän aikana. Itse aikanaan opettajana sain toimia, ja silloin itse asiassa nämä kännykät tulivat arkeen myös lasten osalta, aivan pienimmätkin lapset saivat puhelimia käyttöönsä. Minun mielestäni on ollut aivan perusteltua se, että nämä puhelimet pidetään pois käytöstä koulupäivän aikana. Vanhemmilla on ollut yhteydenpitomahdollisuus lapsiinsa erilaisissa tilanteissa myös opettajan ja koulun kautta. Pidän myönteisenä sitä, että myös tässä oikeuskanslerin päätöksessä on todettu, että tuo säteilyriski ei ole riittävä syy puhelimien sulkemisen pyytämiseksi, mutta se on, että jokaisella koululaisella pitää olla oikeus rauhalliseen oppimisympäristöön, jotta oikeus opetukseen toteutuisi asianmukaisesti. Opetukseen osallistuvilla tulee olla työrauha, todetaan, ja tämä on perusteltua, ja silloin matkapuhelimet on syytä pitää vähintäänkin äänettömällä ja varmasti pienempien lapsien kohdalla vaikkapa suljettuinakin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2015 vp

Sitten toinen, isompi asia, jota itse olen pohtinut, on näiden laitteiden käyttö myös opetuksessa. Oikeus maksuttomaan ja yhdenvertaiseen perusopetukseen nousee esille myös tässä kertomuksessa, ja tämä on ihan aiheellinen, perusteltu lähestymiskulma: kaikilla ei ole tällä hetkellä matkapuhelinta, älypuhelinta, puhumattakaan kannettavista tietokoneista tai tableteista, ja tässä oikeuskansleri on todennut, että vastaavasti oppilaat vakiintuneen käytännön mukaisesti käyttävät omia varusteitaan liikuntatunneilla, mutta on antanut ohjeistuksen eteenpäin opetus- ja kulttuuriministeriölle pohtia ja selvittää, millä tavalla oikeus maksuttomaan perusopetukseen täyttyy. Tämä on sellainen asia, joka pitää minun mielestäni selvittää sillä tavalla, että voimme hyödyntää niitä laitteita, joita lapsilla ja perheillä on, mutta niin, että ne eivät aiheuta kiusaamistilanteita tai toisaalta eivät aiheuta sitä, että kaikilla ei olisi mahdollisuutta samanlaisia laitteita hyödyntää — niitä tarvitsee olla koulun tarjottavana. Tulemme tähän kysymykseen varmasti vielä useamman kerran törmäämään esimerkiksi ylioppilaskirjoitusten kohdalla, joissa nyt ratkaisu näyttää siltä, että käytetään omia kannettavia tietokoneita, jotka mahdollisesti myös luotettavuudeltaan eivät pysty takaamaan sitä tietoturvasoa, jota ylioppilaskirjoituksilta vaaditaan. Varmasti tähän asiaan joudutaan palaamaan jo tällä hallituskaudella.

Arvoisa puhemies! Täällä keskustelussa ovat esille nousseet käsittelyajat erilaisissa asioissa, ja pidän myönteisenä sitä, että hallitusohjelmaan on kirjattu useisiin kohtiin erilaisia käsittelytakuuajkoja, ja tämäntyyppisiä tarvitaan. Täällä edustaja Meri nosti esille sen, että usein resurssit eivät riitä siihen, mutta kun etenemme näinpäin, että asetamme erilaisille viranomaispäätöksille käsittelyajkoja ja käsittelytakuita, niin silloin resurssit seuraavat niitä.

Sähköiset palvelut ovat myös herättäneet keskustelua tänään, ja itse olen jättänyt maamme hallitukselle kirjallisen kysymyksen ja esityksen verkkoesteettömyydestä, mikä on tärkeä osa tässä, kun kasvavassa määrin, haluamme tai emme, palvelut siirtyvät sähköisiksi ja siirtyvät verkkoon. Silloin on tärkeää taata se, että ne ovat saavutettavissa myös esimerkiksi näkövammaisten kohdalla, mutta verkkoesteettömyyslainsäädäntö takaisi myös sen, että ne henkilöt, joilla ei ole aivan niin hyviä taitoja tietotekniikkalaitteiden käytössä, pystyisivät näitä palveluja hyödyntämään. Meillä on hyviä esimerkkejä, mutta myös paljon sellaisia, jopa julkisia palveluita, jotka eivät täytä näitä esteettömyysvaatimuksia, ja toivon, että näissä edetään määrätietoisesti.

17.11 Pirkko Mattila ps: Arvoisa rouva puhemies! Kiitoksia oikeuskanslerille ja Oikeuskanslerinvirastolle vuosikertomuksesta ja sen esittelystä. Tietysti vaatii oman panoksensa tähän perehtyä.

Nyt yleisellä tasolla todettakoon aluksi, että vuosien kuluessa kantelujen määrä on kasvanut vuosittain. Samoin voitaneen todeta se, että myös "ei aiheuta toimenpiteitä" -ratkaisujen määrä on samassa suhteessa lisääntynyt. Tämä on se kestoaihe, mitä tuolla kentällä kuulee, kun kiertää ja myöskin vaalien alla kansalaisten kanssa käy keskusteluja.

No, kantelujen määrän lisääntymisen syyt olisi mielestäni selvitettävä seikkaperäisemmin, koska kaikkiin valituksiin, oikeudenkäynteihin ja kanteluihin johtavien asioiden käsittelyt lisäävät kaikkien osapuolten kustannuksia ja vievät runsaasti aikaa laillisuusvalvojien lisäksi taloudelliselta toimeliaisuudelta. Vaikka juttujen käsittelyajat tuomioistuimissa ovat lyhentyneet, silti kustannusnousua tapahtuu, ja käräjäoikeuksien määrän tuntuva vähentäminen on uhka oikeusvarmuuden toteutumiselle. Jos valitukset johtavat muutok-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2015 vp

siin ja kantelut rankaisutoimiin, ne taas vievät osaltaan hallinnon luotettavuutta ja aiheuttavat epävarmuutta ja varovaisuutta myös talouselämään.

Voitaneen kysyä, johtuuko kanteluiden määrän kasvu siitä, että yhteiskunnan toimintaa säädellään entistä enemmän, vai olisiko kenties kansan oikeustaju kehittynyt. Tietenkin voidaan kysyä, onko mahdollista, että muun muassa edustaja Meren esille nostama työpainne oikeusasteissa aiheuttaa myöskin sitten viranomaistoimintaan tiettyä välinpitämättömyyttä. Tämän vain siis esitän kysymyksenä, en tarkoita tahallista välinpitämättömyyttä, mutta paineen alla työskentelyä.

Edelliseen viitaten kuitenkin vaikutukset eivät saa näkyä kanteluiden ratkaisujen laadussa ja huomautusten määrässä, sillä kansan ja asianajajien suussa liikkuu kantelujen tuloksista se yleinen sanonta "ei anna aihetta". Sen vuoksi otan tässä suoran lainauksen kertomuksen otsikolla Kipeitä kertomuksia ja laillisuusvalvonnallista jälkikäräjäointiä. Tässä suoraan kertomuksesta: "Oman ryhmänsä niistä varsinkin nyt muodostavat kantelut, joiden taustalla on irtisanottujen työntekijöiden, rehellisissä liiketoimissaan vaikeuksiin ajautuneiden pienyritystajien tai alakynteen joutuneiden ihmisten henkisesti ja taloudellisesti rasakat oikeudenkäynnit, joissa he kokevat jääneensä vaille oikeutta tai tullee väärin kohdelluiksi. Sellaisiin kanteluihin vastaukseksi ei saa kelvata monipuolisenkaan asiankäsittelyjärjestelmän makrot tai höysteeksi lisätyt vakiofraasit, vaan toimenpiteettömäänkin vastaukseen olen koettanut saada, vaikka itse kirjoittaen, jotain käsityön leimaa, jonka perusteella kantelija tukalassa tilassaan voisi kokea tullee ihmisenä kuulluksi."

Tämä on hyvin kirjoitettu, mutta ajatus "voisi kokea tullee kuulluksi" kuitenkin voi sisältää sen olennaisen, miksi kansa ei aina luota laillisuusvalvontaan, ja toisaalta sen, että moitittavaan tekoon syyllistynyt viranhaltija voi jatkaa valitsemallaan tiellä, kunhan kantelijalle tulee vain tunne kuulluksi tulemisesta. Eikö meidän suomalaisten, jotka fraseeraamme asuvamme oikeus- ja hyvinvointivaltiossa, pitäisi olla varmoja, että oikeuksiamme ei loukata, ja toisaalta, jos loukataan, että laillisuusvalvonta toimii niin, että voimme olla varmoja oikeusturvamme toteutumisesta?

Poliisin toiminnasta on tehty edelleenkin eniten kanteluita, ja toisena tulee tuomioistuimien. Tuomioistuimesta palautan mieliin viime vuonna Yle 2:een asianajajille ja tuomioistuimille osoitettuun kyselyyn tulleet vastaukset. Niistä voidaan vetää jopa suora johtopäätös, etteivät edes oikeuden puheenjohtajat kiistä niin sanottuja huonoja päätöksiä, mutta syyttävät niistä asianajajien ja syyttäjien heikkoa ammattitaitoa.

Sitten itse kertomuksesta. Me kansanedustajat emme käytännössä voi tutustua kantelujen asiakirjoihin, vaan saamme valmiin toimintakertomuksen, joten niiltä osin tilannetta voidaan verrata siihen, että tilintarkastajat antavat vastuuvapautta puoltavan tarkastuskertomuksen näkemättä tositteita tai muuta toiminnan asiakirjaa. Emme myöskään näe tuomioistuinten päätöksiin liittyviä asiakirjoja emmekä sitä todistusmateriaalia, jota oikeuden puheenjohtaja ei ole ottanut asiakirjavihkoon.

No, kuten sanoin, tämä on myös kentällä vaalikeskusteluissa kuultua tai tuolla turuilla ja toreilla kansalaisten kanssa käytyjen keskustelujen perusteella puhuttua. Ihmiset kävivät tervehtimässä ja puhumassa epäkohdista ja toiveistaan. Hämmästyttävän moni edelleen kokee joutuneensa oikeudettomaan tilaan, ja he esittivät avunpyyntöjään. Johtuen niistä ja vuosikertomuksen tapauksista, jotka eivät ole aiheuttaneet toimenpiteitä, otan tässä yhteydessä esille Vaasan ex- hovioikeuden presidentti Erkki Rintalan Helsingin Sanomissa julkaistun kirjoituksen tuomareiden puutteellisesta ammattitaidosta ja juristikoulutuksen laadusta sekä riippumattoman oikeushallinnon puutteesta. Kansanedustaja, ex-oikeusasia-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2015 vp

mies Jacob Söderman jätti kirjoituksen perusteella aiheesta kirjallisen kysymyksen vuonna 2010.

Vaikka nyt nämä esittämäni ajatukset eivät suoranaisesti kuulu toimintakertomukseen, koen kuitenkin kansanedustajana velvollisuudekseni ottaa esille näitä kansan parista tulleet seikkoja paitsi oikeusturvan vuoksi myös siksi, että jokainen viranomaispäätös, johon on haettu muutosta ja saatu, osoittaa sen, että meillä valitetaan ja kannellaan paljon. Nämä edellä mainitut henkilöt ovat ottaneet kantaa myös siksi, että korkeimman oikeuden jäsenen mukaan tuomioiden pysyvyys on oikeushallinnon ja tuomioistuinten luotettavuuden mitta. Toisin sanoen, kun alemman oikeusasteen tai viranomaisen päätöksiä ei muuteta, ratkaisijan arvovalta ja luotettavuus näyttäisivät säilyvän.

Vielä lopuksi, arvoisa puhemies, vaikka käsittelemme oikeuskanslerin toimintaa, en voi olla mainitsematta, että viime vuonna saavutettiin uusi suomenennätys eduskunnan oikeusasiamiehelle osoitetuissa kanteluissa. Luku hämmästytti — tämä 5 500, joka jätettiin — niin, että tämä jäi mieleeni. Kentältä tuleva palaute kertoo edelleenkin, miksi laillisuusvalvojan päätöksissä on niin vähän toimenpiteitä aiheuttaneita kanteluita.

17.19 Mikko Savola kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kun tätä oikeuskanslerin kertomusta viime vuodelta lukee, kuuntelee näitä puheenvuoroja ja peilaa näitä myös siihen käytyyn keskusteluun, mikä normien purusta käytiin tässä aiemmin päivällä, niin näitä yhtymäkohtia kyllä löytyy mielestäni erittäin paljon. Niin normien purussa kuin näissä monissa keisseissä, mitä täällä sisällä on viime vuoden aikanakin tapahtunut, on hyvin pitkälti kyse myös mielestäni maalaisjärjen käytöstä ja tietysti siitä, kuinka me meidän lakiamme haluamme tulkita ja mitä se meille jokaiselle ihmiselle vaikuttaa.

Täälläkin on kuultu puheenvuoroja siitä, miten opettajat ovat esimerkiksi helisemässä tiettyjen asioiden suhteen: saako suvivirttä laulaa vai ei. Tämä aiheuttaa kiusallisia tilanteita siellä kouluissa opettajille itselleen mutta ennen kaikkea mielestäni moraalin rapautumista tässä yhteiskunnassa. Meillä on tiettyjä asioita, jotka kuuluvat suomalaisiin perinteisiin, suomalaiseen kulttuuriin, ja niistä pitää pystyä pitämään kiinni siitäkin huolimatta, että joku näistä saattaisi mielensä pahoittaa. Ainahan voi jättäytyä omasta tahdostaan ulkopuolelle, jos ei kerran esimerkiksi suvivirttä pysty millään kuuntelemaan.

Tässä vuosikertomuksessa käsitellään kahta asiaa muun muassa eli käsittelyaikoja ja valitusajkoja. Nämä kyllä aiheuttavat hyvin paljon ongelmallisia tilanteita, mistä aivan käytännön esimerkkejä muun muassa löytyy. Mielestäni ihmisten oikeus valittaa on sinänsä hyvä asia, mutta meillä on pesiytynyt tähän yhteiskuntaan hyvin paljon niin sanottuja ammattimielensäpahoittajia tai ammattivalittajia tai niitä, jotka haluavat oikeastaan vain tehdä kiusaa joko kunnalliseen päätöksentekoon tai naapureille tai vastaaville. Olisikin hyvin mielenkiintoista tietää, kuinka paljon oikeuskanslerillekin tulee näitä valituksia samoilta tahoilta kerta toisensa jälkeen uudelleen ja uudelleen.

Itse olisin kyllä valmis — kun näitä kokeilujakin nostetaan esiin ja tätä byrokratian purkua — muun muassa näihin valitusprosesseihin puuttumaan sillä tavalla, että jonkinlainen kynnysraha meillä pitäisi tulla valittajalle siitä, millä perusteella sen valituksen voi tehdä. Jos on havaittavissa tällaisia valittajia, joittenka nämä prosessit eivät tavallaan mihinkään johda, niin kyllä näihin pitää pystyä puuttumaan. Ne ainoastaan hidastavat päätöksiä ja hidastavat elinkeinotoiminnan kehittymistä ja tekevät toisin sanoen kiusaa, niin kuin tuossa jo aiemmin totesin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2015 vp

On hyvin paljon esimerkkejä näistä käsittelyajoista, ja meidän pitää saada tähän yhteiskuntaan se käsittelyaikatakuu, mistä ollaan puhuttu — tänään viimeksi tässä salissa — se, että kun rakennuslupaa, ympäristölupaa ynnä muuta haetaan, niin se myös tietyssä määräajassa pystytään käsittelemään.

Täällä on puhuttu paljon ihmisoikeuskysymyksistä, henkilökohtaisista kysymyksistä, kun on ollut lupakysymyksiä, mutta myös elinkeinotoimintaa nämä koskettavat mitä kovimmalla tavalla. Se, kuinka siellä paikallistasolla, ely-keskuksissa, aveissa tulkitaan esimerkiksi ympäristösäädöksiä, on aivan avainkysymyksiä myös siinä, kuinka meillä pystytään esimerkiksi maaseudulla elinkeinotoimintaa kehittämään.

Meillä on monia epäkohtia. Yksi on esimerkiksi se, että kun rakennuslupaa, ympäristölupaa esimerkiksi maatalouden tuotantorakennuksiin haetaan, niitten käsittelyajat saattavat venyä niin pitkiksi, että sitten kun investointitukihakemuksia laitetaan vireille, niin niitä ei päästä ajallaan, sen hakuajan raameissa, käsittelemään ja sitten nämä investoinnit siirtyvätkin seuraavalle vuodelle tai niin, että meillä tulee päätöksiä talvea vasten. Tämä on toki meidän EU-byrokratiasta johtuvaa lainsäädäntöämme myöskin, mutta näitä päätöksiä tulee vasta talvea vasten, mitkä ovat huonoja aikoja ylipäättään rakentaa. Mutta joka tapauksessa summa summarum: mielestäni näihin valitusaikoihin, käsittelyaikoihin meidän on saatava tällä vaalikaudella muutoksia.

Toiseen asiaan, tähän yleiseen lakien tulkintaan, siihen meidän omaan kulttuuriimme, meidän täytyy saada myöskin väljyyttä ja tulkintaa sen suhteen, että meidän yhteiskunnassamme ei tule hajutonta ja mautonta ja kulttuuritonta. Uskon, että me tähän pystymme, jos me siihen haluamme, mutta se vaatii kyllä varmasti meillä tekemistä aina oikeuskanslerin tulkinnoista meidän omaan lainsäädäntöömme.

17.24 Aila Paloniemi kesk: Arvoisa rouva puhemies! Lapsen etu, lapsen oikeudet ovat suomalaisessa lainsäädännössä valitettavan usein vielä veteen piirretty viiva, eivätkä perusoikeudet palveluissa esimerkiksi toteudu. Täällä mainittiin jo pitkät odotusajat esimerkiksi psykiatriseen hoitoon.

Traagista palvelujen heikko saatavuus on mielestäni erityisesti kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten elämässä ja heidän kohdallaan. Tästä on huomautettu jo vuosia sitten aiemmissa kertomuksissa. Lasten ja nuorten pääsy palveluihin on usein kiinni siitä, missä kunnassa he asuvat, ja tämä sama siis pätee myös näihin sijoitettuihin lapsiin, joiden sijaisvanhemmillä on kohtuuton tehtävä taistella lasten tarvitsemista palveluista, kuten terapiasta ja muusta tuesta. Sijaisvanhemmillä ei ole edes juridista asemaa lasten elämässä, mutta silti heille tässä yhteiskunnassa on jotenkin vain sälytetty velvollisuus saada järjestettyä näille lapsille palveluita, erittäin tarpeellisia palveluita. Tiedämme kaikki, että huostaan otetuilla lapsilla on monenlaisia ongelmia ja traumoja. He tarvitsevat kipeästi näitä palveluita.

Erittäin epätasa-arvoisesti tässä yhteiskunnassa toteutuvat myös huoltajuusriitojen sovittelut, ja kysymys on hyvin erilainen maan eri osissa. Ne kuormittavat oikeuslaitosta kohtuuttomasti. Nyt tähän sovittelupalveluasiaan on hallitusohjelmassa luvattu parannusta, ja pidän sitä kyllä äärettömän tärkeänä asiana paitsi näitten aikuisten kannalta, niin erityisen tärkeänä tietenkin lasten hyvinvoinnin kannalta. Monet lapset joutuvat, jos vain pääsevät, vuosien terapiaan, kun joutuvat vuosikausia olemaan kiistakapulana näissä huoltajuusriidoissa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2015 vp

17.26 Vesa-Matti Saarakkala ps: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Kurvinen ja muutama muukin edustaja tähän oikeuskanslerin kertomukseen perustuen sivusivat tätä erästä ratkaisua koskien uskonnon harjoittamista tai sen ilmenemistä meillä oppilaitoksissa. Nyt on tärkeää muistaa se, että vaikka apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen antoi sentyyppisen ratkaisun tällaiseen kanteluun, että siinä ikään kuin suositeltiin kouluille tai lähinnä Opetushallitukselle uusien ohjeiden antamista tästä asiasta siten, että tämäntyyppiset uskonnon harjoittamiseen rinnastettavat tilaisuudet poistettaisiin kouluista, niin vuoden 2013 oikeuskanslerin kertomusta käsiteltäessä perustuslakivaliokunta otti tähän toisentyypisen ja nimenomaan myönteisen kannan, että kuitenkin ottaen huomion tämän maan pitkät kulttuurihistorialliset perinteet, jotka paljolti perustuvat esimerkiksi kristinuskoon, ei yksittäisen virren laulaminen, veisaaminen, kyllä ole uskonnon harjoittamista eikä siinä ole muutenkaan mitään ongelmaa tämäntyyppisiä, esimerkiksi seimikuvaelmia, järjestää kouluissa ja oppilaitoksissa, kunhan niistä tiedotetaan huoltajille etukäteen, jolloin ka sitten on mahdollisuus huoltajien ja lasten, jotka eivät halua näihin jostakin uskonnollisesta syystä osallistua, olla pois niistä ja heille järjestetään sitten jotakin muuta toimintaa siksi ajaksi. Tämä on tärkeä alleviivata todella, että perustuslakivaliokunta linjasi tämän asian toisin, ja se on ikään kuin linjannut sen myös niin, että on jopa suositeltavaa, että näitä jatkossakin järjestetään, näitä meidän kulttuurihistoriallisia perinteitämme pidetään yllä, ja se on mielestäni kyllä myös vähemmistöjen etu, että he pääsevät tutustumaan siihen, minkälainen suomalainen yhteiskunta pohjimmiltaan on.

17.29 Antti Kurvinen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Haluan kiittää erityisesti edustaja Zyskowiec:ia rohkaisevista sanoista uudelle kansanedustajalle. Myös edustaja Pirkko Mattila käytti erinomaisen pitkän puheenvuoron. Kanan saman huolen kuin edustaja Mattilakin, että oikeasti nämä ratkaisut, joita oikeuskansleri antaa ja eduskunnan oikeusasiamies antaa, koettaisiin myös niin — jos siellä on tullut sitten vaikka huomautus tai on käsketty kiinnittää huomiota johonkin lain säännökseen — että aidosti se kantelija kokisi, että on saanut oikeutta, ja varmasti tässä on tehostamista. Olen samaa mieltä edustaja Mattilan kanssa siitäkin, että kyllä meidän pitäisi perustaa tällainen riippumaton tuomioistuinvirasto, mitä muun muassa Lakimiesliitto on pitänyt esillä. Juuri tämän huolen käsittääkseni myös tämä entinen hovioikeuden presidentti on tuonut esille.

Minusta on erittäin tärkeää, että me käymme myös täällä eduskunnassa ja kävisimme myös netissä ja lehdistössä laajemmin sitä keskustelua, mikä on poliitikkojen, lainsäätäjien rooli ja mikä on tuomioistuinten, perustuslakiasiantuntijoiden rooli, koska jos me soikemme nämä kaksi asiaa keskenään, me menetämme paljon. Me menetämme sillä aidosti uskottavan perustuslainmukaisuuden seurantarjestelmän, mikä on meillä hyvä, perinteinen, perustuslakivaliokunnan tekemä. Perustuslakivaliokunta oli tosi selkärankainen viime vaalikaudella, arvostan sitä. Mutta minusta siinä myös menee politiikan uskottavuus, jos tietyt oikeusoppineet voivat sanoa, että hallitusohjelmassa ei saa tehdä tällaisia ja tällaisia säästöjä, ja ikään kuin oikeudellistetaan poliittisia kysymyksiä. Katsotaan poliittiset kysymykset vaaleissa ja sitten juridiset kysymykset riippumattomissa tuomioistuimissa, ja perustuslakivaliokunta yrittää tälläkin vaalikaudella pitää selkärangan tiukkana.

Myös haluaisin nostaa esille, että sellainen yksittäinen tärkeä lainsäädäntöhanke tällä vaalikaudella on lapsen huolto- ja tapaamisoikeutta koskevan lainsäädännön uudistaminen, koska erityisesti näistä keisseistä oli kanneltu oikeuskanslerille. Ne ovat vaikeita juttuja, ja siinä tarvitaan varmasti uusi järjestelmä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2015 vp

17.31 Ben Zyskowicz kok: Arvoisa rouva puhemies! Hyvä, että tämä apulaisoikeuskanslerin taannoinen suvivirsiratkaisu on tullut vielä tässäkin yhteydessä keskusteluun. Siinä hän kävi niin, että apulaisoikeuskansleri oli suunnilleen sitä mieltä, että ei ainakaan toista säkeistöä saa laulaa, kun siinä mainitaan Jumala jo toiseen kertaan, että korkeintaan ehkä ensimmäinen säkeistö, kun siinä mainitaan Jumala vain kerran. Onneksi eduskunnan perustuslakivaliokunta, kuten täällä on todettu, lähinnä edustajien Sasi ja Outi Mäkelä ansios- ta otti tämän asian omalle agendalleen ja totesi hyvin selvästi, että suvivirttä voi kouluissa aivan hyvin kevätjuhliissa laulaa ja niillä, joiden uskonnollista vakaumusta se loukkaa, on tietysti, kuten tähänkin saakka, oikeus olla osallistumatta näihin tilaisuuksiin.

Tähän liittyy sellainen jälkiepiso, että apulaisoikeuskansleri kiinnitti muistaakseni edellisessä kanslerin kertomuksessa käyttämässään johdantopuheenvuorossa huomiota siihen, että perustuslakivaliokunta meni puuttumaan hänen kantaansa, ja hän piti sitä jotenkin virheellisenä menettelynä, koska hänen mielestään jos oikeuskansleri tai apulaisoikeuskansleri syyllistyy johonkin virkavirheeseen, niin siihen on sitten säännelty oma menettelynsä valtakunnanoikeuksineen. Minun mielestäni apulaisoikeuskanslerin tulkinta oli virheellinen. Ei häntä kukaan epäillyt mistään virkavirheestä, mutta oikeudellisista tulkinnoista voidaan olla eri mieltä. Esimerkiksi se, että hovioikeus muuttaa käräjäoikeuden päätöstä, ei tarkoita, että käräjäoikeudessa on tehty jotain virkavirheitä, ja meillä ainakin vielä toistaiseksi perustuslakivaliokunta on ylin auktoriteetti perustuslain tulkinnassa.

Lopuksi totean, että kun nyt on lukenut näitä valtiosääntöoppineiden eräitä kannanottoja ja muun muassa siitä, että säästöjä ei ole pakko tehdä, koska verojakin voidaan korottaa, niin kyllä tulee mieleen kysymys siitä, että näinkö pitkälle on tultu, että tällaisetkin asiat ovat perustuslakikysymyksiä eivätkä normaalia poliittista harkintaa.

17.33 Vesa-Matti Saarakkala ps: Arvoisa rouva puhemies! Vielä tähän suvivirsitapaukseen sen verran, että tämä ehti kuitenkin aiheuttaa, tämä apulaisoikeuskanslerin ratkaisu, hämmennystä koulukentällä ja myös varhaiskasvatuksen puolella. Meillä on paljon ollut aiemmin jo oppilaitoksia täällä, ainakin Etelä-Suomessa, joissa ei varsinaisia joulujuhlia siinä merkityksessä, mitä me ainakin Pohjanmaalla niillä ymmärrämme, ole pitkään aikaan järjestetty, ja ne ovat tapauskohtaisia, vaihtelevat paikkakunnittain. Mutta myös olen kuullut, että Pohjanmaalla on nyt levinnyt tällaisia käytäntöjä, ja olenkin miettinyt, olisiko tähän nyt lainsäätäjän reagoitava jotenkin sillä lailla, että myös perusopetuslakia voidaan toisaalta muuttaa ja vahvistaa siten, että siellä nimenomaan tuotaisiin esille nämä meidän kansalliset perinteet ja että enemmistöllä on oikeus nauttia niistä siitä huolimatta, että vähemmistö ei välttämättä siitä pidä. Eli tämäntyyppisiä jatkotoimenpiteitä mahdollisesti vielä tältä osin tarvitaan.

Toivottavasti jatkossa meillä ei näistä tulevista kertomuksista jouduta lukemaan sen tyyppisiä ratkaisuja, että jos tosiaan joku ulkomaalainen hakee terveydenhuoltoa, niin pitäisi esimerkiksi tarjota tällaiselle laittomasti maassa oleskelevalle henkilölle kaikki se sama terveydenhuolto kuin mitä Suomen kansalaiselle. Mielestäni jatkossakin vain nämä välttämättömät palvelut, akuutit palvelut heille, ei muuta. Mutta kun on kuunnellut meidän valtiosääntöasiantuntijoita, niin heillä on hyvin toisen tyyppinen kanta monilla tähän asiaan, ja ihan pelottaa, että mitä jatkossa tulee. Mutta koska meillä on vallan kolmijako-oppi, niin en lähde tässä ennakoimaan tämän enempää, mutta mielestäni joku järki tässä hommassa pitää olla, muuten eivät rahat riitä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2015 vp

17.35 Arto Satonen kok: Arvoisa puhemies! Tähän suvivirsiasiaan haluaisin sen myöskin todeta, että oli oikein hyvä, että perustuslakivaliokunta asiaan tarttui. Tässä on puhuttu jo paljon tämän asian oikeudellisesta puolesta, eikä minulla siihen ole mitään lisättävää, mutta, sanoisinko, asian poliittinen tai yhteiskuntapoliittinen puoli on myöskin huomattava. Silloin kun tämä ratkaisu tuli, että tätä suvivirttä ei saa soittaa, niin helposti kansan keskuudessa se tulkinta oli sellainen, että olisi jotenkin maahanmuuttajista lähtöisin tämä ajatus, että tämä menee tähän, ja silloin ikään kuin luodaan täysin tarpeetonta vastakkainasettelua helposti kantaväestön ja maahanmuuttajien välille, kun ymmärtääkseni kyse ei nimenomaan siitä ollut. Tämänäköisyyden asioiden alasampuminen tässä yhteiskunnassa on kyllä kokonaisuuden kannalta järkevää.

Arvoisa puhemies! Toisena asiana tämä viimeaikainen keskustelu siitä, että yksittäiset säästöt todettaisiin perustuslain vastaisiksi: Sitä pidän kyllä todella ikävä keskusteluna ja tätä myöskin koko kansakunnan kohtalon kannalta aivan avainasiana. Minä en usko, että täältä salista löytyy yhtään ryhmää, joka ideologisilla perusteilla ajaa sellaisia säästöjä — niitä, jotka tällaisen keskustelun kohteeksi tulevat — vaan kyse on enempiin siitä, että ollaan puun ja kuoren välissä ja silloin joudutaan sellaisiakin säästöjä tekemään, mitä normaalitilanteessa kukaan ei edes ehdottaisi. Ja silloin jos niitä ruvetaan tuomitsemaan perustuslain vastaisina, niin että ne keinot eivät ole käytettävissä, niin poliittisen päätöksen tekijän toimialuetta kyllä rajataan huomattavasti, ja se saattaa pahimmillaan johtaa sitten kansakunnan kannalta todella huomattaviin ongelmiin.

17.37 Ilkka Kantola sd: Arvoisa rouva puhemies! Kun täällä on nyt rusikoitu aikamoiselakin innolla apulaisoikeuskansleri Puumalaista, niin perustuslakivaliokunnassa viime kaudella istuneena muistelen, että tämä hänen uusin ratkaisunsa, ratkaisu kanteluun, joka koski koulun järjestämiä uskonnollisia tilaisuuksia, kuten aamunavauksia ja tämännäpäisiä, ei millään tavalla koskenut suvivirren laulamista koulussa. Kun Puumalainen oli valiokunnassa kuultavana ja tästä keskusteltiin, niin todettiin, että tästä ei nyt tämän ratkaisun yhteydessä ollut kysymys, tästä suvivirren laulamisen mahdollisuudesta koulussa, vaan näiden tilaisuuksien, kuten aamunavausten, järjestämisestä siten, että ne olisivat selkeän uskonnollisia.

Ja mitä tulee suvivirren ensimmäiseen säkeistöön, niin ei siinä kyllä mainita Jumalaa, vasta toisessa säkeistössä mainitaan.

17.38 Eero Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Yhdyn niihin puheenvuoron käyttäjiin, jotka ovat huolissaan siitä, menevätkö eräin osin nämä oikeudelliset tulkinnat överiksi, että ryhdytään tulkitsemaan hyvin rajoittavalla tavalla ja terveen talonpoikaisjärjen vastaisesti.

Tästä suvivirsikysymyksestä on tietysti moneen kertaan puhuttu, ja siinä onneksi järkevä tulkinta on voittanut, että totta ihmeessä suomalaiseen kulttuuriin kuuluu suvivirren laulaminen koulun päättäjaisissa ja, niin kuin täällä on todettu, ei sen pitäisi ketään loukata. Sitten täytyy olla niin, että tietyissä asioissa täällä asuvilla, oman kulttuurinsa kehittäneillä täytyy olla oikeus siihen omaan kulttuuriinsa ja sen harrastamiseen. Niiden, jotka tänne tulevat, täytyy ottaa se huomioon, niin kuin me sitten vastaavasti annamme mahdollisuuksia myös eri tavoin uskoville harrastaa omaa kulttuuriansa.

Mutta kun tästä puhutaan, niin palautan mieliin vain yhden esimerkin, joka tältä alueelta oli kyllä erinomaisen järjestyttävä. Se koski ei kanslerin vaan eduskunnan apulaisoikeusasiain miehen päätöstä, joka aikoinaan päättyi siihen havaintoon, että Vantaan seurakunta ei voi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2015 vp

nut jakaa jokaiseen talouteen omaa seurakunnan informaatiota sisältävää lehteä sen takia, että tämän lehden vastaanotto loukkaa mahdollisesti niiden oikeuksia, jotka eivät kuulu kirkkoon, ja tämä ehdittiin jo kertaalleen kieltää. Kun tästä on käyty moneen kertaan eduskunnassa tarpeellista keskustelua, niin toivoisin, että ylimmät lainvalvojat ottaisivat huomioon sen näkökulman, joka mielestäni eduskunnasta on tullut moneen kertaan sanottua, että tätä tolkkua saisi myös käyttää tässä harkinnassa. Eikös meillä ole se vanha tuomarin ohje kuitenkin voimassa, että mikä ei ole oikeus ja kohtuus, se ei voi olla lakikaan?

17.40 Ben Zyskowiec kok: Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin kiitos edustaja Kantolalle sen selvittämisestä, mitä suvivirren eri säkeistöissä lausutaan. Ymmärrettävästi hän on tässä asiassa erinomaisen hyvä asiantuntija ja minä taas erinomaisen huono tietämään, mitä siellä itse asiassa lausutaan. Mutta tosiasiaksi, vaikka aika ikäväksi semmoiseksi, jää, että vakiintuneeksi on katsottu sellainen tulkinta Suomessa, että ensimmäinen säkeistö ei loukkaa uskonnonvapautta, mutta sitten kun mennään sinne toiseen säkeistöön ja kun siellä sitten ilmeisesti mainitaan Herramme jo ainakin ensimmäisen, ehkä useammankin kerran, niin sitten siitä on tullut ongelma. Ei siitä sen enempää.

Toinen asia. Olen erittäin iloinen, että korkeasti kunnioitettu entinen puhemies, edustaja Heinäluoma otti esille tämän kysymyksen politiikan ja juridiikan rajoista ja siitä, että tällä juridiikalla voidaan joutua tilanteeseen, jossa on tulkittu asiaa överiksi. Emme varmasti edustaja Heinäluoman kanssa kaikista rajankäynneistä voi olla samaa mieltä, mutta jo se on hyvä asia, että eduskunnassa laajemmin herätään miettimään sitä asiaa, kuinka laajalle näiden parin kolmen valtiosääntöoppineen valta tässä on itse asiassa asettumassa, kun on kyse siitä, mitä eduskunta saa tehdä ja mitä eduskunta — siis Suomen kansan luottamusta nauttiva ylin valtioelin — ei saa tehdä, ja on hyvä, että tätä on ruvettu pohtimaan.

Kun olen seurannut julkista keskustelua, niin huomasin, että eräs valtiosääntöoppinut — tai niitä oli itse asiassa kaksi — kirjoitti siitä, että kun sana "talous" esiintyy niin monta kertaa uudessa hallitusohjelmassa mutta sanat "ihmisoikeudet" ja "perusoikeudet" eivät esiinny, niin sekin on jo ongelma. Onkohan näille herroille tullut mieleen, että jos ei ole talouskunnossa, niin ei siellä kyllä sitten paljon oikeuksistaakaan ole kyse?

17.42 Laura Huhtasaari ps: Arvoisa puhemies! Koululaitoksemme on syntynyt kirkon helmassa. Kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteet eivät toteudu omasta identiteetistä luopumalla, vaan sitä arvostamalla. Kun laulamme suvivirttä ja jos siellä mainitaan sana "Jumala", niin ei kukaan siinä vastentahtoisesti pullahda uskoon. Se on meidän kulttuurimme ja meidän perinteemme.

On myös tärkeää pitää yllä omaa kulttuuria ja varmistaa, että koulussa kaikkien oppilaiden sivistystaso on riittävän hyvä. Enhän minäkään opettajana voi puhua vain pupuista, kun kysymys on pääsiäisestä. Täytyyhän meidän tietää meidän juhlapäivistämme, minkä takia me niitä vietämme, ja varmistaa, että meidän hieno kulttuurimme on kaikille tuttu.

17.43 Eero Heinäluoma sd: Keskustelu tästä aihepiiristä on tarpeellista, ja todellakin edustaja Zyskowiec on tehnyt tässä erinomaisen hyvää työtä tämän pohdinnan aikaansaamisessa. Uskoisin, että tätä asiaa veisi eteenpäin, jos edustaja Zyskowiec olisi valmis antamaan omat kykynsä käyttöön eduskunnan perustuslakivaliokunnassa. Toivoisinkin, että hän voisi tätä ajatusta miettiä, ja olen varma, että jos on niin, että kokoomuksen eduskuntaryhmän kiintiössä ei löydy tilaa, niin sos.dem. eduskuntaryhmä on valmis (Naurua) ha-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 24/2015 vp

kemaan ratkaisua, jolla edustaja Zyskowiczin osaaminen saataisiin perustuslakivaliokunnan käyttöön.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan.